

Въведение

– Здравейте, аз съм Марк!

Представяне, което е ненужно. Марк Зукърбърг е една от най-разпознаваемите личности в света. Изпълнителен директор на Facebook – най-голямата социална мрежа на планетата, както и най-многобройната от какъвто и да е вид сред хората. Потребителите ѝ наброяват почти 2 милиарда и повече от половината от тях влизат в нея ежедневно. Тя го е направила шести по богатство човек на Земята, а понеже я е основал на такава крехка възраст – на деветнадесет в стаята на студентското си общежитие, той се е превърнал и в емблематичен образец за зашеметяващите възможности, които съвременните технологии предоставят на младите и не чак толкова екстревантни личности.

Той е нещо повече от известен. А в момента е *тук*.

„Тук“ е в Лагос, Нигерия.

Дори да са съществували някакви съмнения кой е приятният младеж с кестенява коса, глуповата усмивка и подчертана неохота към премигването, той е облечен точно като... Марк Зукърбърг! Типичната тениска, която символизира зубърския пролетариат, всъщност е на Брунело Кучинели (325 долара бройката, а Марк има цял дрешник, пълен с такива, което го освобождава от бремето да взема ежедневни решения, свързани с модата). Сини дънки и Nike на краката. Точно каквото бихте очаквали от основателя и изпълнителен директор на Facebook. По-необичайното е, че никой не е очаквал от него да се появи в тази стая, в този град, в тази държава, на този континент.

На хората на шестия етаж в студиото на Co-Creation Hub – млади предприемачи, опитващи се да преодолеят огромните пречки пред изграждането на успешни технологични компании в Лагос, Нигерия, им е било казано, че ще се срещнат с неназован ръководен кадър от Facebook днес, на 20 август 2016 г., преди семинара за технологични стартъпи, организиран от Facebook. Те са подозирали, че мистериозният гост може би ще е един от неговите помощници – Име Арчибонг, израснал в Северна Каролина син на нигерийски емигранти, който и преди това е посещавал родината си. Личността на Марк Зукърбърг е прекалено звездна, за да я очакват тук.

От Facebook са планирали това пътуване с потайност, достойна за акция на ЦРУ, най-вече от съображения за сигурност, но и в пълно съзнание за шока от изненадата, която ще предизвика появата на Марк Зукърбърг. Той никога не е стъпвал на този континент, което прави визитата му закъсняла. Лети насам от Италия, където със съпругата си са присъствали на сватбата на приятеля му Даниел Ек, изпълнителен директор на Spotify. След церемонията край езерото Комо Марк и половинката му прекарвали няколко дни в Рим, където се срещнали в министър-председателя на страната и с папата. След като каца тук, от летището той се отправя директно към песъчливия квартал „Яба“ и Co-Creation Hub.

Стартъп културата в Лагос оцелява в тясната ниша между слабовероятния оптимизъм и самоироничния хумор по адрес на колосалните пречки не само пред успеха, а и пред елементарното оцеляване на всяко начинание. Това обаче са хората, с които иска да се среща Зукърбърг – зубрачите с мечти. В огромната централа, която е изградил в Менло Парк, Калифорния, по стените висят плакатите като след взрив от рекламни материали на тема „технологична революция“. На десетки от тях можем да прочетем „Бъди ТОЗИ зубър“. И докато другите технологични магнати насочват африканските си усилия във филантропска посока, Зукърбърг не си е отделил време да прегръща недохранени деца в отдалечени села. Вместо това той иска да се срещне със софтуерни разработчици.

За секунда младежите замръзват по местата си, сякаш си задават въпроса привидение ли са видели, или тук има някаква измама. След това, повяравали на сетивата си, те изригват в радостни изблици и като един се втурват към известния си гост, стискат ръката му, правят си Зук-селфита и започват да изтъкват проектите си.

Зукърбърг търпеливо ги изслушва с усмивка на уста и гледа всеки един от тях в очите, като може би задържа погледа си забит в техния за малко по-дълго от приемливото. Очевидно обаче е щастлив. „Това са моите хора“, ми казва, докато слизаме по стълбите за среща с други предприемачи.

Да, точно така. Аз съпровождам Марк Зукърбърг по време на това негово пътуване. Това е първият от многото материали, които събирам за книгата за възхода на Facebook.

На първия етаж се провежда програма с название „Лятото на програмистите“, където деца между 5- и 13-годишна възраст се учат да работят на компютър. Насочва се директно към две момчета, седнали заедно пред един компютър. Изглеждат на около седем или осем години.

– Ще ми кажете ли какво сте написали? – пита той, като се навежда, за да изравни главата си с техните и да погледне в монитора, на който някакви мигащи точки се движат в очевидно предварително планирана формация.

– Игра – отговаря едното.

Очите на Зукърбърг, които и без това са доста широко отворени, се ококорват още повече и заприличват на изпъкналите стъклени топчета на препарирано животно. *Та той самият се е занимавал със същото на тези години!*

– Ще ми кажете ли как я написахте? – пита той.

След размяната на няколко фрази на програмистки език („Я да видя кода“) той се отправя към следващото събитие в дневния си ред, а именно стартъп, занимаващ се с обучението на африкански програмисти за работа в големи корпорации. Зукърбърг е финансирал начинанието през фондацията си, която в един момент би трябвало да получи 99% от акциите му във Facebook. Гостуващите бизнесмени рядко вървят пеша през лагоските квартали от сорта на „Яба“, но той иска да се разходи по улиците. Тротоарите са по-скоро имагинерни, като настилката и бетонът са осяени с дупки и локви. Покрай тях фучат автомобили и мотоциклети. Крачат бързо, за да не се застояват дълго край бедняците, порутените им къщурки и магазинчетата и преди някой да разбере какво всъщност се случва. Едно хлапе успява да изпревари групата и да си направи селфи. Зукърбърг не го забелязва, защото си приказва с Арчибонг, а свитата му ги следва.

Сцената е запечатана от личния му фотограф, бивш фотожурналист от Newsweek, съпровождал мнозина президенти. Когато тези кадри се качват в интернет, обиколката на квартала сред хората ще направи Зукърбърг любимец на цяла Нигерия. („Мислех, че е добавен с Photoshop“, казва един местен програмист, когато я вижда за първи път.) На следващия ден едно прекосяване на мост, качено по същия начин в социалната мрежа, ще бетонира имиджа на милиардера като „човек от народа“.

Последната спирка през първия ден на Зукърбърг в Африка е малко магазинче на оживено кръстовище. То е едно измежду многото Express Wi-Fi семейни бакалийки, финансирани от Facebook, където местните могат да ползват интернет срещу скромна такса. Това конкретно, в което се приемат и спортни залози, се ръководи от Розмари Нджоку, жена в черна рокля на точки и шал на главата. С нея е и една нейна приятелка.

Осигуряването на интернет за „следващите няколко милиарда“, т.е. хора в неразвити региони или с недостатъчно финансов ресурс, за да си го позволят, е манията на Зукърбърг през изминалите няколко години. Разработил е различни начини да разпространи интернет, като започнем с екзотични технологии като самоуправляващи се дроне до далеч по-противоречивия план да осигурява мобилни данни за телефоните на потребителите, ограничени до ползването на няколко популярни

приложения, включително Facebook. Express Wi-Fi е малък, но обещаващ аспект на мечтата, наречена Internet.org.

Жената го поздравява от дъното на тясното и горещо пространство, в което едва има място за тримата да се разминат. Зукърбърг, върху чиято тениска започват да избиват петна от пот, ѝ задава няколко въпроса.

– Искам да ми помогнете – казва шестият по богатство човек на планетата на двете жени, въртящи дребния си бизнес на ъгъла на улицата в една от най-бедните държави в света. – Как мога да направя нещата по-добри за вас?

Въпросът изненадва Нджоку, но тя бързо се окопитва.

– Повече чертички.

Зукърбърг я поглежда неразбиращо.

– Повече чертички на Wi-Fi, за да стига по-далеч и до повече хора – обяснява тя.

Мъжът след кратко мълчание:

– Какво друго?

– Хаштаг – продължава тя. – Хаштаг #itsup, за да знаят повече хора, че мрежата работи.

Лицето му светва.

– Това можем да го направим – казва той. – Първото обаче е много трудно – след което започва да разяснява инженерните трудности пред публиката си и бързо губи нейното внимание.

На следващия ден има среща с местните софтуерни разработчици. Обожава подобни мероприятия за сметка на сухите лекции и кръстосания огън от въпроси на досадните журналисти. С особена гордост заявява пред аудиторията, че Facebook е конструирал сателит, който ще разпръсне интернет над големи непокрити сега региони на Африка, включително и Нигерия. Всичко това щяло да се случи съвсем скоро, като сателитът бил на борда на един от корабите на SpaceX, компанията на Илън Мъск.

Един от предварително зададените въпроси, който водещият държи в ръката си, е колко лесно... или трудно, е било за Зукърбърг да премине от сферата на пълния контрол, който разработчикът упражнява върху програмата, към далеч по-хаотичната дейност „ръководене на компания“. Липсва ли му чистото програмиране?

– Аз съм програмист като повечето от вас, хора – отговаря той. – За мен писането на код се свежда до два основни принципа. Първият е, че всеки проблем се възприема като система. Всяка система може да бъде подобрена. Без значение колко е лоша или добра, вие можете да я подобрите, а това важи както за писането на код, така и за конструирането на хардуер, та дори и за компанията ви като система.

Продължава с думите, че Facebook се отнася към проблемите в бизнеса и културата по същия начин, по който програмистът ги отстранява.

– Да ръководиш [компания], не е по-различно от писането на програма, в което се използват функции и подпрограми... Инженерният начин на мислене е основополагащ.

По-късно същия ден Зукърбърг посещава филмова компания в квартал „Холивуд“. Голям брой нигерийски звезди – актьори, диджеи, музиканти и комици, са се събрали, за да се запознаят с него. Докато обикаля наоколо и поздравява хората, Зукърбърг се отдава на последната си мания: да разбере дали хората на изкуството и звездите предпочитат Facebook или Instagram – сайта за мобилно споделяне на снимки, който е закупил през 2012 г. и е оставил основателите му все още да го ръководят. Май всички предпочитат Instagram пред Facebook.

– Facebook обаче е по-голям – подчертава той, явно недоволен от видяното.

В един момент, когато всички са се събрали в едно помещение, за да зададат въпросите си, една от звездите в Instagram повдига въпроса за филма от 2011 г. „Социалната мрежа“, който претендира, че е пресъздал истинската история около създаването на Facebook. Тъй като в него образът на Зукърбърг е изграден като заговорничещ учен идиот, който създава компанията си, защото не е приет в нашумял затворен харвардски клуб и остава незабелязан от жените, човек би предположил, че той недолюбва повдигането на тази тема. Особено ако задаващият въпроса го пита дали наистина е основал Facebook, защото е зарязан от някаква жена.

– Жена ми мрази тази част от филма – заявява той със своята старомодна смутена усмивка. – Истината е, че по онова време ние с нея вече излизахме, затова намекът, че съм създал Facebook, за да се запознавам с момичета, я ядосва.

Пауза.

– Освен това не е истина.

През последната (четвърта) вечер от престоя си в Нигерия Зукърбърг ме кани в хотелската си стая с част от придружаващата го група. Преместили са се от Лагос в укрепен хотелски комплекс в столицата Абуджа, където той ще се срещне с президента, преди да напусне страната. (Младият изпълнителен директор толкова често се среща със световните лидери на равна нога в резултат на огромното влияние и силното присъствие на Facebook в множество държави, че хората често говорят за „външната политика“ на компанията.) Денят е бил много дълъг, започнал още в 4 часа сутринта с качване на частен самолет до съседна Кения за двучасово сафари, среща с предприемачи и обяд с официалните лица. Към края

на следобед той и антуражът му са обратно на самолета и точно тогава Зукърбърг научава, че ракетата на SpaceX, носеща сателита, с който той така гордо се е хвалил, че ще бъде интернет спасението за онеправдания континент, се е взривила на стартовата площадка ден преди планираната дата за изстрелване. Сателитът е бил монтиран на мястото си по време на теста с оглед спестяването на време и е бил унищожен при пожара.

Зукърбърг е бесен на Мъск (Явно собственото мото на Facebook: „Движи се бързо и разрушавай по пътя си“ не е приложимо при изстрелването на космически ракети). Дава естествен израз на яростта си с помощта на медията, която собственооръчно е създал и предоставил за ползване на сериозен дял от представителите на човешката раса – Facebook. Пренебрегвайки съвета на собствените си пиари, той пуска гневен пост, който ще бъде отразен в много от фийдовете на 118-те милиона негови последователи:

Намирам се в Африка и съм дълбоко разочарован да чуя, че провалът в изстрелването на SpaceX е унищожил и сателита ни, с който щяхме да осигурим интернет свързаност на толкова много предприемачи и обикновени хора по целия континент.

В хотелската си стая по-късно същата вечер Зукърбърг е във весело настроение. Далеч по-спокоен и уверен е в присъствието на хора, които познава добре. На масата има огромни количества местна храна. Отпива голяма глътка от кутийка нигерийска бира. Закача се с Арчибонг и фотографа си, но при споменаването на името на Мъск млъква за секунда. По-скоро минута.

– Мисля, че преминах през петте етапа на мъката – казва той. – Може би освен през този на приемането.

Питат го дали се е чул с Мъск. Следва нова пауза, този път доста по-дълга и мрачна.

– Не – накрая отговаря той.

Разговорът се връща върху пътешествието му и лицето му се разведрява. Питам го за разговора за Facebook и програмистката нагласа. Той се разприказва с удоволствие и започва да обяснява как неговата склонност към анализ на всичко през погледа на програмист се е оказала ключова за отношението му към компанията.

– Има го онзи момент, в който си малък, но поглеждаш нещо и си казваш: *Това може да се направи и по-добре. Мога да го разгледя и да го направя по-хубаво.* Спомням си как разсъждавах по този начин, когато бях дете, но не ми минаваше през ума по онова време, а го разбрах чак когато пораснах, че не всеки гледа така на нещата. За мен това е програмисткият начин на мислене. Дори това е по-скоро ценностна система, отколкото начин на мислене.

Зукърбърг е „за“ споделянето и често заявява, че светът ще е едно по-добро място, ако всички споделят преживяванията си. Засега този свят приема философията му, славослови го за рекордната членската база на Facebook, за способността да свързва хората и дори за потенциала да им помага се справят със сериозни проблеми на най-фундаментално ниво. На Facebook се носи славата на двигател на Арабската пролет. Проблемите с личната информация, въпреки тежката критика от страна на активисти и държавни регулатори, не са повлияли на духа на Facebook. И въпреки тъмния му образ, изграден във филма „Социалната мрежа“, на Зукърбърг се гледа като на решителен егалитарен основател, който обича да бяга за здраве по улицата, независимо дали се намира в Лагос, или на потъналия в смог площад „Тянанмън“ в Пекин.

– Едно от нещата, които ме направиха щастлив при това пътуване, е, че разговарях с обикновени хора – казва той. – Бях в Рим и говорих с папата и с премиера, е да де, и те са хора и то страхотни, но истински изпитах щастие, че бях сред разработчици и програмисти.

Обиква Нигерия и Нигерия го обиква. Президентът на държавата казва:

В нашата култура не сме свикнали да се появяват преуспели хора като вас. Не сме свикнали да виждаме преуспелите хора да тичат по улицата и да се потят. Свикнали сме да ги виждаме в затворени стаи с климатизици. Щастливи сме, че сте едновременно богат и готов да споделяте.

Човек би могъл да каже, че визитата в Нигерия е била сред най-върховните моменти в живота на Зукърбърг. С какво би могъл животът му да бъде по-добър? Успял е да свърже света в едно цяло по начин, непостигнат от друго човешко същество, дори римските императори, от които така се възхищава. Компанията, която е основал в стаята на общежитието си, се е превърнала в печатница за пари, а той, който никога през живота си не е работил на друго място, упражнява пълен контрол върху една от най-скъпо оценените корпорации в света. Лицето му е било по безброй корици на списания. Бил е „Личност на годината“ на списание *Time*. Едно проучване по-рано същата година го определи за „Най-известният изпълнителен директор в технологичния бранш“.* Щастливо оженен е и след поредица от помътания (информация, за които той споделя във Facebook) съпругата му ражда прекрасна дъщеричка. Дори кучето му, една рошава унгарска овчарка, чиято бяла козина изглежда цялата на фитили, си има фенклуб. Що се отнася до проблемите, взривилият се при Илън Мъск сателит и притесненията около Facebook Basics също не са чак толкова непреодолими. Накратко, Facebook заема достойно мястото си сред великите американски истории за успеха. Светът на Марк Зукърбърг изглежда перфектен.

---

* Подчертаните изрази са цитати, като източниците са посочени в *Бележки* (с. 469). – *Б.р.*

Какво би могло да се издъни?

Около два месеца след като Марк Зукърбърг се връща от Нигерия, за президент на Съединените американски щати е избран Доналд Тръмп. За мнозина, подкрепили другия кандидат – Хилъри Родъм Клинтън, това е шок.

За Facebook този шок е комбиниран с още нещо: огромен обществен пръст, насочен към Менло Парк, Калифорния, където се помещава голямата централа на компанията. Почти на секундата, след като стрелката на *New York Times*, сочеща към победителя в изборите, се накланя от Клинтън към Тръмп, политическите наблюдатели започват да говорят за „ефекта Facebook“ като за едно от възможните обяснения на този привидно невъзможен развой на събитията. В предходните седмици има съобщения за т.нар. „фалшиви новини“, т.е. целенасочена дезинформация, широко разпространявана посредством алгоритмите на Facebook във Facebook News Feed, превърнал се в главен източник на новини за милиони потребители. Фалшивите истории или изкуствено преувеличените тривиални прегрешения се превръщат в зловещи конспирации, което явно масово е обезкуражило гласоподавателите да дадат гласа си за Хилъри Клинтън.

Във Facebook почти никой не е вярвал, включително огромният брой бивши сътрудници на Републиканската партия, които компанията е била наела да работят в сферата на комуникациите и политиката, че Тръмп изобщо има шанс да спечели. Всеизвестната Шерил Сандбърг, главен оперативен директор на Facebook, слага дъщеря си да спи същата вечер, като ѝ обещава, че сутринта ще стане свидетел на историческото събитие как първата жена президент на Съединените американски щати обявява победата си по телевизията.

Малкото момиченце изкарва безметежна нощ. Гласът на Сандбърг обаче още прескача, като говори за онзи момент.

На следващия ден всички в централата на Facebook са като зашеметени. По време на срещи хората се разплакват. В мрежата възникват дискуссионни групи, в които потребителите се чудят дали /или в каква степен Facebook е фактор, повлиял върху резултата. И въпреки това самата идея, че Facebook е *отговорен* за подобен развой на събитията, изглежда абсурдна.

Два дни след изборите Марк Зукърбърг участва в конференция в Half Moon Bay на около 50-ина километра северно от комплекса на Facebook. Дава интервю в тесен кръг на Дейвид Кърпатрик, писател, превърнал се в организатор на мероприятия и написал книга за Facebook шест години по-рано. Напълно в реда на нещата той пита Зукърбърг относно изказванията, че Доналд Тръмп може да се е облагодетелствал от дезинформацията, циркулираща във Facebook в персонализираните новинарски потоци на потребителите.

Марк Зукърбърг небрежно отхвърля подобни намеци.

– Ясно за какви истории се говори покрай тези избори – казва той. – За мен лично идеята, че във Facebook има фалшиви новини (каквито наистина има, но са съвсем малка част от съдържанието), които може да са повлияли върху изборите в каквато и да било посока, е напълно налудничава.

Фразата „напълно налудничава идея“ беше част от дълъг и доста съдържателен отговор. Така остана неясно дали нещо, което се е случило във Facebook, е повлияло значително върху изборите от 2016 г.

През следващите две години обаче, докато хората научаваха повече за Facebook и начините, по които той функционира, се породиха сериозни съмнения относно неговата роля не само в тези избори, а в политиката като цяло. *В света* като цяло. Отново и отново всички отбелязваха, че „налудничавата идея“ е само признак как Марк Зукърбърг си няма никаква представа – или лъже, за щетите, които компанията му причинява. След месеци, изпълнени с критики, той най-накрая се извини за изказването си.

Дори нещо повече.

Тъй като изборите се превръщат в повратна точка в историята на Facebook, мнозина биха казали, че това е своего рода закъсняла разплата. За критиците това, с което мрежата се е хвалила като най-големи и ценни постижения, сега става ясно, че са прикрити недостатъци. Огромната членска база, възприемана дотогава като лост, променящ света, сега притеснително започва да прилича на концентрация на прекалено много власт. Способността да се дава глас на нечутите, се превръща в осигуряването на трибуна за оглушителна аудиосистема на групи, проповядващи омраза. Способността да координира освободителни политически движения сега е инструмент в ръцете на потисниците. Забавният индикатор с усмивчиците, които трябва да развеселяват и да ни повдигат духа, се сочи като алгоритъм за разпространяване на дезинформация.

Следващата година репутацията на Facebook се срива.

Facebook са расисти... Facebook спомага геноцида... Facebook разпространява омразата... Facebook унищожавя способността ни да се концентрираме... Facebook убива новинарския бизнес...

И тогава, през 2018 г. плъзнаха новини, че Facebook е позволил на личната информация на около 87 милиона потребители да стане достъпна на компанията Cambridge Analytica, която вероятно я е използвала, за да таргетира податливи на влияние гласоподаватели чрез дезинформация. Тогава язовирната стена се скъса и от „най-любима“ Facebook стана „най-омразна компания“.

Правителства от три континента ще разследват компанията и ще стават все по-враждебно настроени от видяното, което ще определят като

размотаване или откривена неотстъпчивост от страна на Facebook. Разследващи журналисти от целия свят ще фокусират вниманието си върху компанията и няма да мине ден, без най-малко да излезе нов пример за някаква тяхна простъпка. Притесненията относно обработката на личните данни ще накарат Федералната комисия за търговия на САЩ да наложи огромна глоба, а едно споразумение от 2011 г. ще бъде преразгледано – Facebook ще бъде глобен с изумителната сума от 5 милиарда долара за неговото нарушаване. Твърдението, че Facebook е злова „черна дупка“, ще бъде коментирано в Конгреса и в телевизионни шоу-програми. Още по-отрицателни са и докладите, че Facebook (и притежаваният от него WhatsApp) целенасочено са разпространявали дезинформация, която е спомогнала за геноцида в Мианмар и други региони по света.

Към 2019 г. правителства от целия свят описват Facebook с термини, запазени предимно за терористични организации и наркокартели. В един доклад, изготвен във Великобритания след парламентарно проучване, Facebook е наречен „дигитален гангстер“. Комисарят по личните данни на Нова Зеландия Джон Едуардс публикува твит, в който пише, че лидерите на компанията са „морално деградирали патологични лъжци“. Изпълнителният директор на Salesforce Марк Беньоф сравнява вредното влияние на Facebook с това на тютюневата индустрия.

В същото време приходите и печалбите растат. Това засилва апетита към налагане на санкции и усилване на регулациите още повече. С приближаването на президентските избори през 2020 г. много от кандидатите се присъединяват към призива на законодателите и регулаторите да бъдат подрязани крилете на Facebook. Тук вече не говорим, че компанията може да е имала пръст в резултата от едни противоречиви избори, обвинението е, че Facebook разрушава самата демокрация!

През тези две години и половина след изборите през 2016 г. сригват в репутацията на компанията е с епични размери. Има и други примери за колосални сгромолясвания на организации, които съвсем доскоро са били медийни любимци и инвестиционни приоритети. Аз, да речем, се сещам за Enron и Theranos.

Кризата с Facebook обаче е уникална по рода си. Започва с величав идеал: да обедини света. Допускането обаче е прекалено оптимистично, идеалът, преследван от компанията – наивно утопичен, а безспорно егоцентричната цел се гони с трагично несъобразяване с последствията. За критиците Facebook е корпоративен гангстер от новия век, небрежен заради привилегированото си положение, заслепен от обслужването на личните си нужди и удоволствия.

Има обаче нещо в твърдението на компанията, че добрините, които твори, надделяват над злините, които признава, че на моменти създа-

ва. Милиарди хора са все още във Facebook и в дъщерните ѝ компании Instagram и WhatsApp. Тя все още е част от нашия живот, може би дори повече, отколкото преди.

В Нигерия вече видях Facebook като една от най-интересните организации в историята на бизнеса и технологиите. През следващите три години обаче, през които следих развитието ѝ, осъзнах, че отразявам най-сложната, драматична и поляризираща история, върху която съм работил.

За щастие, хората от Facebook продължиха да споделят с мен.

Запознах се с Марк Зукърбърг през март 2006 г. По онова време бях старши репортер в сферата на технологиите на *Newsweek* и работех върху статия за феномена Web 2.0 – етап в развитието на онлайн бизнеса, при който целта на нововъзникващите компании бе да свързват хората един с друг. Говорим за имена като Flickr, Youtube (все още независим стартъп) и MySpace – водеща в относително новата сфера, позната ни вече като „социални мрежи“. Бях чувал за някаква нова нашумяла компания, която постига забележителен успех в средата на колежите, и реших да науча малко повече за нея, евентуално да спомена името ѝ и да цитирам основателя ѝ. Той щеше да участва в PC Forum същия този месец, а това е конференция, която аз редовно посещавам. Затова се свързах с Facebook, за да разбера дали мога да се запозная с Марк Зукърбърг.

Разбрахме се да се видим за обяд точно след като пристигне и тогава да си поговорим. Не знаех почти нищо за него и не бях подготвен за онова, което последва.

Когато ни запознаха, ми направи впечатление, че изглежда дори още по-млад от своите 21 години. И друг път се бях срещал с магнати с мъх по горната устна, докато съм отразявал в миналото хакерски прояви и технологични компании. Това обаче, което ме разтърси, беше реакцията му на елементарните ми според мен въпроси относно плановете на компанията.

Просто ме гледаше. Без да продума и дума. Времето сякаш бе спряло и остана тишината.

Зачудих се. Този тук беше изпълнителният директор, нали така? Да не е изпаднал в аутистична криза? Разбирате ме, по-късно и други щяха да предполагат същото. Дали не съм написал нещо, което да го е накарало да ме намрази?

По онова време не знаех, че това е типичното поведение на Зукърбърг. Без да знам, се бях присъединил към братството от хора, шашнати от периодите на мълчание на Марк Зукърбърг, подобни на изпадане в транс.

По-късно той полага усилия за справяне с този проблем и започва да дава доста прилични интервюта. (Понякога обаче ледената физиономия

пак изплува на повърхността. Един от служителите му я сравнява с „окото на Саурон“. Други, които го познават по-добре, казват, че при тези паузи той просто размишлява на толкова високо ниво, че за него светът престава да съществува.) По онова време обаче за мен това беше странно и изнервящо поведение. Погледнах към спътника му, с когото беше пристигнал – бивш рисков инвеститор на име Мат Колер, който сега работеше в компанията. Вежлива усмивка. Никаква подсказка.

Накрая намерих начин да сложа край на тишината, като смених темата и попитах Зукърбърг дали познава някого от PC Forum. Отговори ми с „не“, а аз му разказах за корените на събитието и го описах като ключово за бранша на персоналните компютри, където Гейтс и Джобс са се изправяли един срещу друг с усмивка на лице и нож в ръката. След като чу тези истории, той поемкна и през останалата част на обяда успя да ми разкаже за компанията си, която основал в стаята си в общежитието. Не сподели обаче за ключовите разработки, които екипът му създава в същия този момент в офиса им на втория етаж в Пало Алто, а именно Open Registration и News Feed, които щяха да сложат ракетни ускорители на компанията му и да изстрелят името му до онези на легендите от миналото на форума.

Отразявам Марк Зукърбърг и компанията му през целия процес от превръщането му от малък стартъп до звезда. През август 2007 г. написах статия за Facebook в *Newsweek*, като се фокусирах върху трансформацията му от колежански уебсайт в услуга, която има претенциите да свърже целия свят. След като се прехвърлих на пълен работен ден във *Wired* през 2008 г., Facebook беше един от фокусите на моята дейност. Организирах заснемането на корица с Марк Зукърбърг и неговия идол Бил Гейтс. Направихме интервю по случай 20-та годишнина на *Wired*. Когато Facebook представяше нови продукти, често получавах правото на предварителен преглед и разговор с Началника. Разговарял съм с него на тема търсачки, виртуална реалност, телефона на Facebook, за кражбата на информация от технологичните компании от страна на Агенцията за национална сигурност на САЩ, за мечтата му да осигури евтин интернет на третия свят. Когато започнах с публикациите си от серията *Backchannel* на платформата Medium, писах за алгоритъма на News Feed и за екипа за разработка на изкуствен интелект на компанията.

Едно обикновено изявление на екипа, отговарящ за комуникациите във Facebook, ме накара да си дам сметка, че мащабът на амбициите на компанията може да бъде отразен в цялата си пълнота само в пълнокръвна книга. Новината е, че в този ден във Facebook са се логнали 1 милиард души.

Това някак си ме отрезви. В рамките на 24 часа една доста сериозна част от световното население е проявило активност в мрежата на Марк Зукърбърг.

Това е нещо ново. От време на време такъв световен интерес може да се прояви по време на излъчването на финала на Световното първенство по футбол или при значимо събитие. Тогава обаче хората са само зрители. В случая обаче говорим за хора, които активно се включват в една-единствена интерактивна мрежа. И този един милиард не е пикова стойност, а нова базова, тъй като Facebook продължава да привлича все повече и повече от населението на света.

Марк Зукърбърг от доста време е говорил за свързването на света и след това постижение нещата изглеждат така, че намеренията му трябва да се приемат сериозно. Ежедневно Facebook започна да поставя рекорди за събиране на най-голям брой хора на едно място и те се свързват с приятели, роднини, познати и личности, които не биха разпознали дори с лупа в ръка, споделят коментари, новини, продават и купуват, организират политически движения, а понякога, за да тормозят останалите, пускат идиотски мемета или... вербуват терористи.

Как се стигна дотук? Зачудих се. Кои бяха предпоставките? Дали изобщо все още младият лидер на Facebook е в състояние да се справи с такъв безпрецедентен феномен и да понесе последиците, които могат да възникнат в резултат на осъществяването на мечтата му да свърже света? Изобщо някой готов ли е, да не говорим за този странен младеж, склонен да млъква по време на разговор?

Това беше моментът, в който реших да се зароя по-дълбоко във Facebook, и идеалната възможност, като се има предвид склонността на компанията да ми сътрудничи. След няколко месеца обсъждане компанията, в това число Марк Зукърбърг и Сандбърг, се съгласиха да ми предоставят безпрецедентен достъп до служителите, както и да окуражат бивши такива да разговарят с мен. Естествено, аз говорих и с много хора, които никога не са работили във Facebook, но са имали досег с нея като спътници, конкуренти, критици, потребители, разработчици, регулаторни органи и инвеститори.

Въпреки епичните проблеми, пред които компанията се изправи след изборите от 2016 г., Facebook спази обещанието си, което ми даде, и аз продължих да навестявам централата ѝ често, като от един момент нататък рецепционистките в различните сгради, които проверяваха документите ми и ми връчваха баджа за посетител, започнаха да ме разпознават. След Нигерия съм интервюирал Марк Зукърбърг лично цели шест пъти: в офиса му със стъклените стени, на покрива на централата, в Лорънс, Канзас, и в дома му в Пало Алто.

Очевидно е, че след изборите от 2016 г. и кризите с фалшивите новини, спонсорираните от държавата манипулации, стриймването //излъчването в реално време на самоубийства и убийства, на речи на омразата,

Cambridge Analytica, пробивите в базите с данни, нарушенията с личните данни, ненавременните напускания на служители, както и инцидента, за който се твърди, че Марк Зукърбърг бил сервирал на изпълнителния директор на Twitter Джек Дорси недопечено козе месо, за Facebook започна да се говори по коренно по-различен начин.

Ето какво открих аз: проблематичната „версия“ на Facebook след изборите не се отличава по нищо отпреди, а е чисто и просто продължение на това, което Марк Зукърбърг стартира петнадесет години по-рано в статията си в общезитието. Това е компания, която едновременно се облагодетелства и страда от произхода си, от жаждата си за растеж, от идеалистичната си ужасяваща мисия. Нейната дързост, и тази на лидера ѝ, водят до успехите. И за същата тази дързост трябва да се заплати висока цена.

Всеки проблем, пред който се изправя Facebook по време на следизборните перипетии, е в резултат на две неща: безпрецедентната мисия да свърже целия свят и последиците от безразсъдната скорост на нейното осъществяване. Проблемите, в които е затънал Facebook през отминалите три години, произтичат почти изцяло от решенията, взети през годините преди тях, главно в периода 2006 – 2012, когато са правени ключови избори в полза на поддържане на светкавичната скорост за свързването на всеки с другите по целия свят, съпроводени с твърдото намерение нанесените щети да се отстраняват на по-късен етап. Сега Facebook си признава, че щетите са се оказали далеч по-мощни от очакваното и няма да е лесно да бъдат поправени. Въпреки скандалите Марк Зукърбърг и екипът му са категорични, че Facebook си остава сила на доброто в този свят.

В определен смисъл историята на Facebook върви ръка за ръка с историята как цифровите технологии са променили живота ни през последните няколко десетилетия. Не само Facebook, но и всички технологични гиганти, които са трансформирали ежедневието ни, са подложени на критичен поглед отблизо. Всички те се крепят на идеализма на основателите си, но сега ги виждаме по-скоро като част от сделката на Фауст с дявола: чудесата, които те ни носят, имат цена – нашето внимание, правото ни на личен живот, доброто ни възпитание. И сега треперим от страх пред тяхната мощ.

Най-много от тази на Facebook, който следва повелята на основателя си: „Движи се бързо и разрушавай по пътя си“... и го прави. Защото по време на последното ми интервю с него Марк Зукърбърг ми обясняваше как ще поправи разрушеното.

Това е историята на Facebook. Тя, разбира се, започва с Марк Зукърбърг.